27.4.2022

Talousvaliokunnalle

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (VNS 1/2022 vp)

Selonteossa arvioidaan Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen aiheuttamaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutosta ja sen vaikutuksia. Selonteossa käsitellään myös Ukrainan sodan taloudellisia seurauksia Suomen kansantaloudelle.

Selontekoon sisältyvä arvio taloudellisesta tilanteesta ja näkymästä ovat linjassa VM:n 13.4.2022 julkaiseman suhdanne-ennusteeseen kanssa. Ennusteen mukaan BKT:n kasvun ennakoidaan hidastuvan kuluvan vuoden osalta 1,5 prosenttiin. Viennin kasvua vaimentaa Venäjälle suuntautuvan viennin tyrehtyminen ja maailmantalouden kasvun hidastuminen. Yksityisen kulutuksen kasvuedellytyksiä heikentää puolestaan inflaation nopeutuminen. Epävarmuuden lisääntymisen ennakoidaan pienentävän investointihalukkuutta ja hidastavan siten investointien kasvua.

Talouskasvu oli viime vuonna poikkeuksellisen vahvaa kansantalouden toipuessa koronapandemian vaikutuksista. Tämä osaltaan myötävaikuttaa siihen, että kuluvana vuotena talouskasvun odotetaan edelleen jatkuvan huolimatta Ukrainan sodan heikentämästä taloudellisesta toimintaympäristöstä. Sodan vuoksi suhdannekehitykseen liittyvä epävarmuus on kuitenkin tavanomaista suurempaa. Esimerkiksi korkojen nousu on osoittautunut VM:n ennusteessa ennakoitua voimakkaammaksi, mikä näkyy viiveellä valtion korkomenojen kasvuna. Poikkeuksellisessa turvallisuustilanteessa taloudellisessa tilanteessa voi tapahtua nopeitakin muutoksia. *Keskeisiltä osin selonteon taloudellisen tilanteen kuvaus on linjassa huhtikusssa julkaistun ennusteen kanssa ja muodostaa edelleen toimivan pohjan selonteolle ja yleiseen taloustilanteeseen pohjaavalle valmistelulle.*

Heikentyneen taloudellisen tilanteen lisäksi valtiontalouden rahoitusasemaa heikentävät erilaiset muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen liittyvät lisäresurssitarpeet. Selonteossa todetaan, että rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden normaalin kehys- ja talousarviovalmistelun yhteydessä valtion talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa, sovittaen ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa. *Selonteossa todettu periaate tarkastella kaikkia erilaisia resurssitarpeita samanaikaisesti osana talousarvioprosesseja myötävaikuttaa siihen, että taloudelliset resurssit voidaan käyttää kokonaisuuden kannalta mahdollisimman*

vaikuttavasti ottaen huomioon poliittiset linjaukset erilaisista tavoitteista. Tämä osaltaan hillitsee velanottoa tilanteessa, jossa lisämäärärahatarpeita joudutaan väistämättä kattamaan velanotolla, joten onkin välttämätöntä, että tarpeita tarkastellaan osana normaaleja talousarvioprosesseja.

Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus on päättänyt vuosien 2023-2026 osalta merkittävistä lisämäärärahoista mm. rajaturvallisuuteen, maanpuolustukseen, maahanmuuttoon, huoltovarmuutta tukevaan vihreään siirtymään ja kyberturvallisuuteen. Lisäresurssien osalta on sovellettu kehyspoikkeuslauseketta, jonka mukaan Ukrainan sotaan välittömästi liittyvät em. menolisäykset katetaan kehyksen ulkopuolisina menoina. Vuosien 2023-2026 osalta poikkeuslausekkeen piirissä olevia menoja on yhteensä 5,1 mrd. euroa. Lisäksi kuluvan vuoden resurssitarpeiden kattamiseksi valmistellaan parhaillaan toista lisätalousarvioesitystä, jonka ennakoidaan kasvattavan em. määrärahoja edelleen noin 2 mrd. euroa. Merkittävimmät lisäresurssit kohdennetaan puolustuksen vahvistamiseen mm. puolustusvoimien toimintamenojen ja puolustusmateriaalihankintojen osalta.

Taulukko: Kehyksen poikkeuslausekkeen käyttö, mrd. euroa (arvio 13.4.2022)

	2022*	2023	2024	2025	2026	Yht.
Puolustusmenot, rajaturvallisuus, kyberturvallisuus	0,7	1,1	0,6	0,6	0,5	**3,4**
Maahanmuuton menot (turvapaikanhakijat, tilapäisen suojelun piirissä olevat; oletukset 03/2022)**	0,6	0,8	0,5	0,3	0,3	**2,5**
Huoltovarmuus ja vihreä siirtymä:						
- Energiahintojen nousun yksittäiset kompensaatiot sopeutumisen siirtymäajalla 2022 (ml. KEL-indeksin aikaistus, kuljetusalan tuki, "lääkärikuljetukset")	0,2	0,0				**0,2**
- Maatalouden kokonaisuus huoltovarmuuden tukemiseksi 2022-2023 (liittyy osin myös energian hintoihin ja vihreään siirtymään)	0,3	0,1				**0,4**
- Huoltovarmuus, energiaomavaraisuus & vihreä siirtymä 2022-2023 (jatkovuosilla valtuuksien määrärahavaikutuksia)	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	**0,6**
Yhteensä	**2,0**	**2,1**	**1,3**	**1,0**	**0,8**	**7,1**

* Arvio erityisen alustava, sillä budjettipäätökset on tarkoitus tehdä LTAE2
** Arvio erityisen alustava ja kokonaisuus riippuu mm. pakolaistilanteen kestosta, ns. kotikuntamallin ratkaisuista, ihmisten työllistymisestä jne.

Lisämäärärahatarpeet rahoitetaan velanotolla. Tähän mennessä rahoituksen saatavuudessa ei ole ilmennyt ongelmia ja Suomen asema lainottajien näkökulmasta ei ole muuttunut. Yleisen korkotason nopea muutos kuitenkin kaventaa valtiontalouden liikkumavaraa. Loppuvuoden aikana vanhoja lainoja joudutaan uusimaan lähes 20 mrd. euron edestä.

Suomen kansantalouden haasteet liittyen väestön ikääntymiseen ja sen vaikutuksiin julkiseen talouteen ovat ennallaan. Keskipitkällä aikavälillä valtion budjettitalous säilyy edelleen alijäämäisenä siten, että tarkastelujakson lopulla v. 2026 nettolainanottotarve on arviolta noin 6,7 mrd. euroa.

Määräpäivä: 27.4.2022

Marko Synkkänen
budjettineuvos